

УДК 316.64

СИМВОЛ У СТРУКТУРІ ПОЛІТИЧНОЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ

Олег Лозинський

Львівський національний університет ім. Івана Франка, вул.
Університетська 1, Львів 79000, Україна, filos@franko.lviv.ua

Подано теоретичний аналіз політичної ідентифікації, висвітлено особливості прояву цього феномена у політичному дискурсі, а також розглянуто психологічні механізми його виникнення та перебігу. Запропоновано нове поняття – *архетипна інтеракція*, воно фіксує психологічний феномен, яким зумовлюються явища політичної ідентифікації та ідентичності.

Ключові слова: архетипна інтеракція, політична ідентифікація, ідентичність, сугестія, семантична мобілізація, політична гра.

Процеси державного будівництва, намагання розбудувати систему громадянського суспільства, спроби інтеграції держави в той чи інший цивілізаційний простір наштовхуються на низку об'єктивних та суб'єктивних факторів. У процесі аналізу актуальних політичних парадоксів виявляється типова невідповідність: фактори, якими детермінована системна деградація політичного суб'єкта, не завжди вкладаються у рамки раціональності; сприятливі стартові передумови не гарантують політичного успіху; далеко не завжди виключно раціональні чинники стають причиною потрапляння у дискурс політичного лідерства чи аутсайдерства. Важко керована ірраціональність міжцивілізаційної, міжрелігійної, міжнаціональної терпимості, симпатії або недовіри й антагонізму спонукає до пошуків глибинних детермінант їх виникнення.

Грунтовного дослідження очікує не лише проблематика пасивного, спонтанного обрання соціумом та політичним істеблішментом тих чи інших зовнішньополітичних пріоритетів, політико-правових норм і традицій, але й напрацювання психоінформаційних технологій та інституційних засобів активного, випереджувачого, а отже, конституюючого впливу на характер перебігу макрополітичних процесів. Специфічні політичні установки, що формувались і систематично нав'язувались політичній одиниці внаслідок тривалого її перебування на "задвірках історії", за інерцією справляють на неї "наркотичний", профануючий вплив в умовах формальної політичної незалежності. Праця над творенням світоглядних орієнтирів, які перебуватимуть за межами колоніальних, постколоніальних парадигм, ще попереду. Вона вимагатиме усвідомлення не лише реалій політичних, які здебільшого віддалені від моральних побажань і теоретичних побудов, а

передовсім реальності психологічної, зв'язуючись при цьому із думкою: "Будьте такими, чий погляд завжди шукає супротивника – свого супротивника, свою війну ведете ви, війну за свої думки" [14 с.33].

Парадоксальність у сфері політики й економіки спонукала фундаторів психоаналітичної теорії застерегти від легковажних спроб ігнорування факторів суб'єктивного порядку, вага яких у періоди суспільних трансформації нелінійно збільшується. Виклики сьогодення, зокрема фактичні, а не кон'юнктурні передумови та ймовірні наслідки подій 11 вересня 2001 р., спонукають до активного перегляду численних політичних догм періоду "холодної війни", уявлень, згідно яких тоталітаризм зростає виключно на ґрунті радикальних ідеологічних мислеформ – "лівої" або "правої", комуністичних або нацистських теорій. Це "аксіоматичне" твердження підштовхувало громадську думку до беззаперечного морального виправдання політичних цінностей лібералізму, неолібералізму, як єдиних легітимних на сьогоднішній час політичних доктрин. Інтонаційний пафос, з яким автор "Великої шахівниці" артикулює ідеологічні орієнтири нового світового порядку, дає змогу зафіксувати, за риторикою та ідеологічною аргументацією переможців "холодної війни", домінування значного емоційного компонента, що має небагато спільного із виваженістю та покладанням на людський розум, до яких апелювали теоретики лібералізму на зорі його виникнення. На жаль, підтверджуються припущення, висловлені Йоганом Гейзінгою, що *тоталітаризм* індіферентний до ідеологічних модифікацій. Психологічні детермінанти, на яких зростають політичні установки, зокрема тоталітарні, є фундаментальнішими за будь-які інтелектуально-ідеологічні концепції. Вони мають здатність укорінюватись в тло будь-якої доктрини, трансформувати до власних потреб практично усяку благу ідею, виплескуючись сьогодні в ірраціональну непоміркovanість глобалізаційних процесів [1, с.27; 215][15, с.244-250].

Психоаналіз наполягає на твердженні, що траєкторія розвитку як окремої особи, так і суспільно-політичних систем визначається далеко не прагматичними та раціональними аргументами, а залежить, зокрема, від ірраціональних феноменів, що є об'єктами дослідження політичної психології. Це стосується також *політичної ідентифікації* – психологічного явища, яке інтерпретується як відчуття спільності, тотожності, солідарності з певними політичними об'єктами (ідеями, символами, цінностями, нормами поведінки), які гуртують людей, мікро- та макрогрупи у спільноті; як відчуття прихильності, симпатії до тих чи інших політичних суб'єктів – персон або спільнот.

Може скластись враження, що це виключно теоретична проблема. Однак, обсяги ресурсів, які скеровуються на оволодіння інформаційним простором як окремого державного утворення, так і в глобальних масштабах з метою реалізації прагнення – завоювання лідерства в інформаційній сфері,

домінування в теле-, аудіоефірі, наполегливі спроби залишатись гравцем у змаганні за право визначати знаково-семантичні стандарти (зокрема ціннісні, стилістичні, мовні) на якомога ширших геополітичних теренах переконують, що питання політичної ідентифікації безпосередньо включені в тло економічної і політичної конкуренції. Політична гра підштовхує “гравців” не лише до формального конституювання соціального контексту, не лише до контролю над раціональними дефіцитарними ресурсами. Політичний вплив – це (чи не впершу чергу) можливість та здатність проникати в простір уваги якомога ширшої аудиторії, опосередковано визначати особливості реагування соціуму, водночас мінімізуючи семантичну сугестію політичних конкурентів. Неписані геополітичні, культурно-цивілізаційні правила відкидають далеко на периферію, на маргінес “світового села” ті політичні суб’єкти (нації, держави та ін.), які не знайшли духовно-інтелектуальних потенцій для креативної семантичної мобілізації, не змогли сформувати індивідуальний лик, власний неповторний і яскравий стиль, не зуміли проявити інформаційно-культурної експансивності чи в крайньому випадку не спромоглися на семантичну агресію задля фіксації власного образу в просторі макроколективної та уваги окремої особи. Справою індивідуального вибору поставатиме альтернатива: поділяти чи відкинути, підтримувати чи осудити інформаційне психосемантичне домінування актуального гравця. Однак семантика генерованого ним політичного стилю як факт, як феномен існуватиме не лише на полицях книжкових бібліотек, а функціонуватиме у підсвідомості макроколективу, навіть всупереч індивідуальній волі його одиниць. Він (гравець), захоплюючий або ж ненависний, залишатиметься там – у тенетах психіки доти, доки його образ не витіснить хтось інший, той, хто виявить більшу компетентність та дієвість у психоінформаційній сфері, хто зуміє стати інформаційно могутнішим.

Є підстави підтвердити припущення, за яким політичний дискурс детермінований глибинними *іrrаціональними* спонуканими здобуття суб’єктом такої політичної ідентичності, яка відкриватиме можливість для його функціонування як глобального (тотального) об’єкта політичних ідентифікацій.

Політична ідентифікація є багатогранним та багаторівневим політико-психологічним феноменом, потребує системного вивчення різноманітних його аспектів.

У словниках політичних та юридичних знаходимо поняття, які є близькими до сутності поняття політичної ідентифікації. Зокрема, теорія систем [2, с.100], а також теорія міждержавних відносин Раймона Арона [3, с.56] оперує поняттями гомогенна та гетерогенна система. У гомогенній системі суо’єкти (елементи систем: індивіди, держави) толерантно сприймають одне одного, визнаючи, що функціонують за подібними принципами (позитивна політична ідентифікація). Натомість у гетерогенній

системі суб'єкти (індивіди, держави) неприязно ставляться одне до одного, конкуруючи практично в усіх сферах життєдіяльності: політичній, військовій, економічній, а також в інформаційній (культурній, ідеологічній та релігійній) площині (негативна політична ідентифікація). Відмінним у названих типах систем є характер перебігу міжсуб'єктної політичної конкуренції: у гомогенній – суб'єкти творять однополюсну піраміду, визнаючи легітимним лідерство сильнішого й уникають офіційного толерування “лівим” політичним течіям у таборі партнера (“ворог мого партнера – мій ворог”). Суперництво суб'єктів у гетерогенній системі виливається у творення двополюсного чи багатополюсного переділу сфер впливу, де конкуренти підтримують опозиційні течії ворожої сторони (“ворог мого ворога – мій партнер”).

Міжнародне й федеративне право проголошує право націй на самовизначення. Юридичний термін “національне самовизначення” має спільні з політичною ідентифікацією семантичні елементи: а) актуалізує глибинні мотивації суб'єкта (нації), що торкаються не лише раціональних, а й неусвідомлених джерел політичних симпатій-антипатій; для достовірного їх виявлення передбачена процедура “таємності волевиявлення”; б) апелює до авторитету суверенної волі більшості громадян, що формально визнається уповноваженою легітимізувати політичний вибір. Отже, політична ідентифікація охоплює *етнонаціональний критерій*, що мотивований волею до утвердження політичного статусу нації відповідно до уявлень про індивідуальну та національну гідність (або маріонетковий чи колоніальний статус нації; або відвоювання права на статус державної нації; або прагнення до геополітичного домінування).

Демократичність перебігу внутрішньополітичного процесу передбачає верховенство волі народу, яка реалізується шляхом “народного волевиявлення”. Політична ідентифікація присутня і в юридичному понятті “вільне народне волевиявлення”, оскільки результати виборів, референдумів засвідчують прихильність більшості громадян до тих або інших політичних об'єктів (ідеології та стратегії державотворення, її зовнішньої та внутрішньої політики та ін.), легітимізують владу, узаконюють її рішення. Апелюючи до авторитету “народного волевиявлення”, правлячі політичні еліти стримують тиск опозиційних сил та підпорядковують волю громадян і державних інститутів упродовж терміну своїх повноважень.

Політична ідентифікація є своєрідним “кредитом довіри” громадян до влади. “Кредит довіри”, як і будь-який інший кредит, є підстави розглядати як одну з форм політичних ресурсів владного суб'єкта як на етапі здобуття влади, так і на етапі її втримання. Підтримка громадян еквівалентна до традиційних ресурсів (політичних, мілітарних, економічних, технологічних, енергетичних, фінансових, інформаційних та ін.), оскільки має здатність конвертуватись у більшість із названих ресурсів. Здобуття

довіри громадян на виборах (позитивної політичної ідентифікації) відкриває для політичного суб'єкта доступ до решти ресурсів. Втрата ж “кредиту довіри” громадян обертається спробами поновити початковий “кредит довіри” за допомогою інформаційних технологій і перевитратами традиційних політичних ресурсів.

Поняття політичної ідентифікації набуває специфічних характеристик з огляду на особливості форм політичного мислення: а) політичної псевдосвідомості (громадсько-політична думка); б) політичної ідеології; в) політичної науки.

Процеси формування та функціонування політичної псевдосвідомості, як неадекватної форми відображення суспільно-політичних явищ та процесів, визнають переобтяженими спонтанними, неусвідомленими проєкціями успадкованого та набутого досвіду за “принципом задоволення” (“архетипи”, “комплекси”, “установки”, “стереотипи”) [4, с.138; 174-175]. З.Фрейд зазначав, що “ідентифікація відома ... як найбільш ранній прояв емоційного зв'язку з образом іншої особи” [5, с.802]. Суб'єкт, до якого скеровує особа свої сподівання, неминуче зазнає ідеалізації, окремі якості його образу гіперболізуються. Міфологізацію політичних явищ зумовлюють: а) заангажованість, зацікавленість особи або групи, яка викликана наявністю “базових потреб” та мірою їх задоволення, що залежить від стабільності та ефективності функціонування суспільних інститутів; б) дефіцит повноти інформації й ресурсів для прийняття вдалого політичного рішення.

Політична псевдосвідомість породжує і перебуває у віртуальному світі “фантазмів” [6, с.123], який не є тотожним до дійсності. Неадекватність відображення створює передумови прийняття хибних рішень і неефективних дій, а отже, “базові потреби” й надалі залишаються незадоволеними і будуть витіснені у підсвідомість. У психоаналізі такий процес отримав назву “невротичного механізму з'яви символу”, який складається з окремих фаз (див. рис. 1):

Рис. 1

У рамках політичної псевдосвідомості є підстави інтерпретувати політичну ідентифікацію як перцептивно-когнітивний процес, який протікає за “принципом задоволення” “базових потреб” (А.Маслоу), витворення

“фантазму” (бажаного образу політичного явища) та реагування на політичні стимули, опираючись на характер “ментальної репрезентації” [7, с.27]; [8, с.27]. Діючи в системі координат, що детермінується політичною псевдосвідомістю суб’єкт приречений на маргінальну, маріонеткову роль, у кращому випадку, усвідомлює особисту політичну дисфункційність.

Цей тип політичної ментальності* не лише поширений, але й користується значним політичним попитом. Інфантильна психологічна природа політичної псевдосвідомості дає їй змогу ставати незамінним сурогатом у тих обставинах, де мала б проявитись політична свідомість, як основа політичної мобілізації. Сфера її застосування впливає із специфічного політичного замовлення – обслуговування і втримування у маргінальному політичному дискурсі споживачів, потенційних політичних конкурентів. Прикладний її характер реалізується у: 1) різних політичних псевдоідеях, концепціях, доктринах (такими є доктрина “сталого розвитку”, яка створена для “країн, що розвиваються”; ідея “відкритого суспільства” та ін.); 2) заповненні політичних ніш, зокрема: створення псевдосуб’єктів, псевдоінституцій (псевдополітиків, псевдоаналітиків, псевдозлочинців; псевдоорганізацій та ін., включно з псевдодержавними утвореннями). Одним із засобів ефективності політичної псевдосвідомості є застосування нею “універсальних”, а значить узагальнених і неточних понять. Відтак, покладання в основу теорій неточних (хоча й привабливих) вихідних даних зумовлює несподівану появу неочікуваних, навіть протилежних політичних наслідків при спробах її застосування.

Дещо відмінною є сутність політичної ідентифікації у контексті двох інших форм політичного мислення: політичної науки та політичної ідеології. Їх у більшій або меншій мірі можна розглядати як вияв процесу політичного усвідомлення, прозрівання, втрати політичної наївності, інфантильності та зіставляти з категорією політичної свідомості й свободи. І політичній ідеології, і політичній науці притаманний відрив (або принаймні спроби) від всевладдя казуальності, біопсихологічного, смисло-символічного детермінізму. Це принципово інша духовна якість, яка “концентрується на предметах – як символах, для того, щоб видобути оновлений зміст слів та понять” [9, с.13]. Її намагаються традиційно описати словами: *intuitus* (з латин.: уважний погляд очима стороннього), *insight* (з англ.: проникливість, розуміння, прозірливість), *insania* (з латин.: натхнення, надмірна розкіш, безумство, позадискурсивність).

Структуруючим чинником політичної ідеології та науки, подібно як і у випадку політичної псевдосвідомості, також виступають певні потреби,

* *mentior* – з латин. – симулювати, брехати, хибно висвітлювати

однак актуалізуються *спонуки* вищого рівня: *спонуки змагальності, політичні та моральні спонуки* [13, с.164].

“Невротичний механізм появи символу” в цьому випадку не спрацьовує, оскільки ланцюжок подій розвивається за іншим алгоритмом, оскільки агресія скеровується назовні, водночас підкріплюючись свідомим самоконтролем, контрольністю [16], мобілізацією, а також ментальним моделюванням дій. Такий перебіг психічних процесів зумовлений сформованою “Его”-ідентичністю (див. рис. 2):

Рис. 2

Цей варіант перебігу психічних процесів уникає механізмів “витіснення” і “сублімації”. З’являється змагальний стиль поведінки. Настає на деідеологізацію та подолання авторитету (“едипів комплекс”) потребує додаткової мобілізації ресурсів, агресивності (*ad-gradior* – з латин.: “крокую до...” – безкомпромісна цілеспрямованість) у досягненні бажаного політичного статусу. В рамках політичної ідеології політична ідентифікація передбачає творення індивідуального образу, формування значимої політичної ідентичності, політичної Я-концепції, ототожнення з “образом”, перевтілення в нього та *вольове* утвердження особистісної політичної ідентичності в соціумі шляхом здійснення політичних актів (*символічної пропозиції*). Ідеалізуються у цьому випадку не відсторонені об’єкти, а риси індивідуального образу (мотиви, цінності, цілі), що врешті завершується творенням цілісного індивідуально-епічного семантичного дискурсу або ідеології політичного суб’єкта.

Зауважимо, що у випадку резонансу характеристик *символічної пропозиції* політичного гравця та *символічних потреб* споживачів політичних впливів актуалізуються психологічні механізми політичної ідентифікації. Семантика політичних символів починає здійснювати комунікативну функцію, стає інтегруючим соціальним фактором “Синтетична активність, завдяки якій ці дві форми зливаються в єдине сприйняття, є тим, що зветься “символічним відношенням”. Через символічне відношення різні реальності, що розкриваються у двох формах, стають або ідентифікованими, або хоча б співвіднесеними одна з другою” [9, с.17]. Ігрові правила політичного

змагання диктують специфічну “мову”, на якій ведеться політичний діалог. Більшість фактів – від ледь помітних деталей у виявах опонента до відвертої демонстрації сили – має символічне звучання в процесі політичної комунікації, несе окрім явного смислового навантаження ще й супроводжуючі змісти, підтексти, значення яких часто перевищують роль прямої мови.

Політична наука ставить своєю метою уникнення підпадання під вплив перцептивних ілюзій, залучає методологію наукового дослідження для: 1) отримання неупередженого знання про політичні явища та процеси за “принципом реальності”. Йдеться про ідентифікацію як пізнання політичного об’єкта, виявлення фактичних детермінант, що визначають його активність; 2) вивчення засобів та прийомів впливу політичного конкурента та розробка методології нейтралізації їх деструктивних наслідків; 3) розробка випереджаючих політичних технологій.

Політична ідентифікація, як перцептивний процес, складається з окремих етапів (див. рис.3):

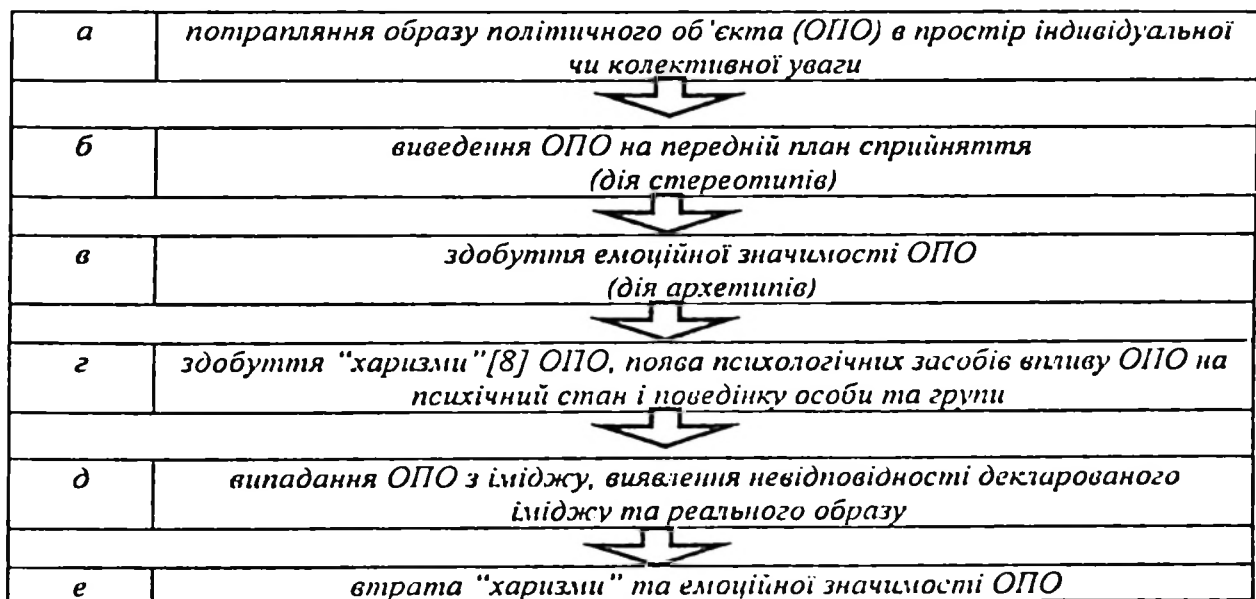

Рис. 3

Наведені етапи сприйняття політичного суб’єкта супроводжуються емоційними реакціями: *а* – відсутність емоцій; *б* – зацікавлення; *в, г* – емоційне захоплення, зачарованість, благоговіння, захоплення поєднане з острахом; *д* – сумніви, скептицизм; *е* – розчарування, байдужість. Кожний наступний етап актуалізується у випадку когнітивного підтвердження наявності відповідних якостей у суб’єкта та отримання відповідної емоційної реакції, характерної для попереднього етапу.

З витвореним в уяві образом політичного об’єкта суб’єкт перебуває в певній психологічній взаємозалежності, складаючи гомогенну (позитивна

ідентифікація), або гетерогенну (негативна ідентифікація) соціальну систему, інакше кажучи, вступає в уявні інтеракційні відносини (див. рис.4).

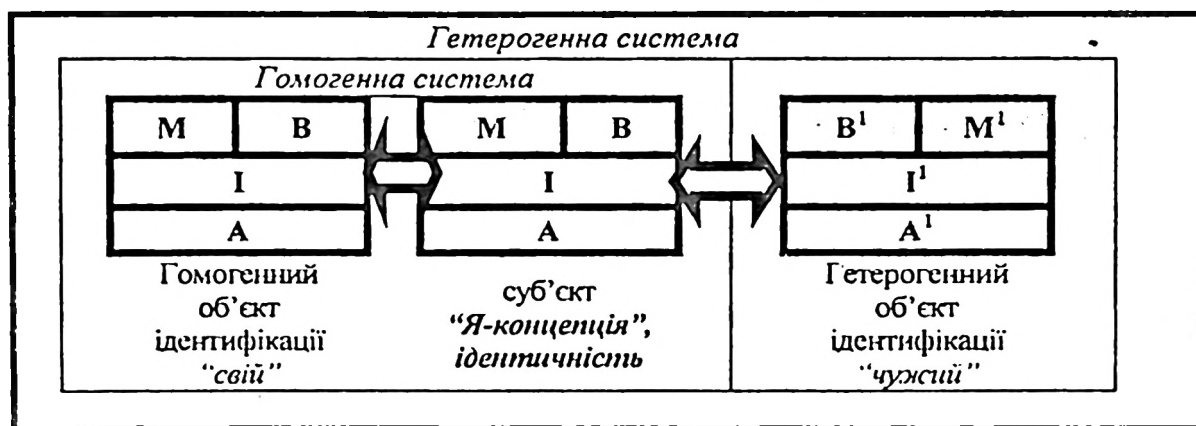

Рис. 4. Гомогенні та гетерогенні інтеракції.

Уявлення гештальтпсихології, інформаційної теорії емоцій, аналітичної психології дають змогу висунути гіпотезу: гомогенні та гетерогенні інтеракції мають архетипне походження і супроводжуються типовими емоційними реакціями [12, с.107]. Цей психологічний феномен пропонуємо назвати *архетипними інтеракціями*.

Архетипні інтеракції – сценарії соціальної взаємодії, які не є набутком лише індивідуального досвіду, вони успадковуються поряд з іншими змістами "колективного несвідомого". Окрім поодиноких структур – архетипів, "колективне несвідоме" зберігає алгоритми відношення між ними – архетипні інтеракції. Архетипні інтеракції мають тенденцію виявлятися у стресогенних обставинах, створюючи ілюзію автентичності поведінки (дефіцит інформації, часу, ресурсів, соціально-психологічного досвіду для прийняття виважених та ефективних рішень). Особа в обставинах невизначеності поводить себе безсвідомо-спонтанно і лише згодом приходить розуміння, що слід було діяти не так і що її поведінка (вербальна і невербальна) зумовлювалась не стільки усвідомленням обставин, скільки односторонніми уявленнями про них. Безсвідоме реагування за архетипним сценарієм, орієнтуючи людину в обставинах невизначеності, водночас обмежує її свободу вибору і робить прогнозованими її когнітивні та поведінкові алгоритми. Факт існування архетипних інтеракцій уможливорює процедури політичного планування і прогнозування. Управлінські технології (*провокаційні акти*) кореняться також виключно завдяки наявності у людській психіці апріорних архетипних сценаріїв, здійснення яких обіцяє емоційний катарсис [11, с.54].

На відміну від образно-емоційного рівня ідентифікації з політичним об'єктом, *когнітивний* аналіз об'єкта ідентифікації відбувається за певними критеріями (див. рис.5). Його функція полягає в підтвердженні (запереченні)

сподівання, актуалізованого на етапі: *б* – виведення образу політичного об'єкта на передній план сприйняття (сигнальна дія стереотипів). Когнітивний аналіз за критеріями розвіює (підтверджує) сумніви щодо гідності об'єкта ідентифікації отримати “психологічну винагороду” у вигляді тієї чи іншої емоційної реакції, притаманної конкретному етапові перцепції. Якщо ж когнітивний аналіз за критеріями дає позитивні результати, це відкриває шлях до емоційного, некритичного ставлення до об'єкта політичної ідентифікації та сприяє актуалізації архетипних інтеракцій.

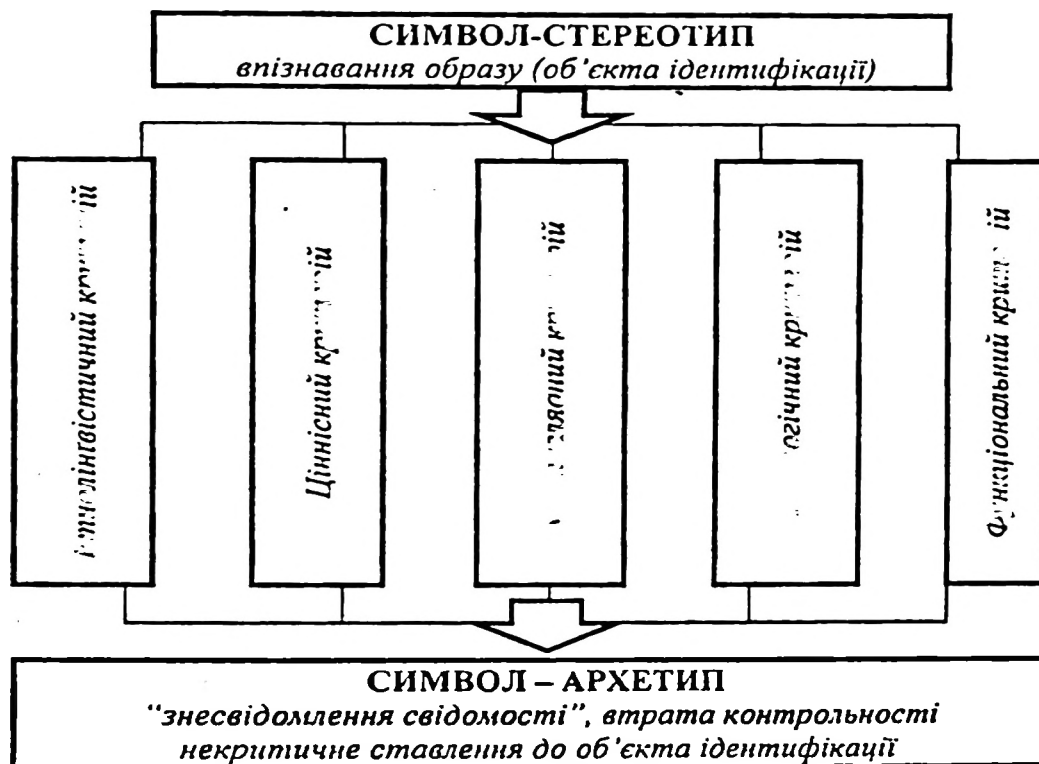

Рис.5

В аналітичній практиці рідко використовують такий вичерпний перелік критеріїв, оскільки це дає індивіду вкрай великий ступінь свободи, ускладнюючи вибір та прийняття рішення (120 типів ідентифікації для п'яти критеріїв). Така процедура застосовується для оцінки позадискурсивного політичного об'єкта. Частіше постає проблема вибору між 4-ма критеріями (24 типи), 3-ма критеріями (6 типів). Національна та культурно-цивілізаційна спільність створює можливість не застосовувати етнолінгвістичні та світоглядні критерії. Їх не ігнорують, лише оминають, відкриваючи простір для детальнішого аналізу решти критеріїв: ідеологічного, ціннісного, функціонального.

Системні закономірності скеровують розвиток суб'єктів до стану “гомогенності”. Політичний суб'єкт (геополітичний дискурс, державне, соціальне утворення) намагається зменшити перелік критеріїв політичної ідентифікації, усуваючи з політичної арени джерела суперечностей і

напруження. Це здійснюється шляхом утвердження семантичних пріоритетів, усування різноманітності, накиданням історичних й соціальних стереотипів, активізуючи упередженість і нетерпимість.

Геополітичні розлами здебільшого збігаються із світоглядно-цивілізаційними переділами (гетерогенний характер стосунків західної та східної цивілізацій), а державне структурування накладається на етнокультурну спільність. Складніші політичні системи із більшою кількістю критеріїв політичної ідентифікації (федерації, конфедерації) зменшують внутрішньополітичну напругу, вдаючись до різноманітних випереджуючих заходів (інформаційне маніпулювання, кадрова політика, політичні, юридичні, економічні санкції), а також технологій нейтралізуючого зіштовхування конкуруючих підсистем, цілеспрямованого формування гетерогенного зовнішньополітичного контексту (образ зовнішньої загрози: комуністичної, імперіалістичної, нацистської, терористичної).

Акцент на деструктивній дії політичних символів, запропонований вище, не заперечує їх креативного, одухотворюючого потенціалу. Автор психоаналітичної теорії З.Фрейд визнавав, що його науковий метод не задається метою звільнити людину від усіх пристрастей, усвідомлюючи, наскільки важливою є емоційність і сфера несвідомого в організації й розкриванні людської індивідуальності та загалом у сфері культури. Однак позитиви "ігрового дискурсу" не спрацьовують автоматично там, де мова торкається політичних питань. На противагу оптимістичному позитивістському погляду "лівих" доктрин (лібералізм, комунізм) на свідомість та раціональність людської істоти, психоаналіз вкотре звернув увагу на важливість неусвідомлюваних детермінант, на "хтонічну ірраціональність" людського єства, на необхідність постійного перегляду політичних цінностей та їх інституційних репрезентантів, оскільки політика – це саме той випадок, про який говорив Ф.Ніцше: "Хто ще вчора бігав спозаранку на сміливих ногах, сьогодні вже втомлений від пізнання і навіть паплюжить свою ранкову сміливість"[14].

-
1. Бжезінський З. Велика шахівниця. Львів, 2000.
 2. Сумарокова Л. Логика и методология системных исследований. К., 1987.
 3. Сафронова Н. Попытки философского обоснования теории международных отношений Раймона Арона // Социально-психологические проблемы идеологии и политики. М., 1991.
 4. Райкрофт Ч. Критический словарь психоанализа. СПб., 1995.
 5. Фрейд З. Психология масс и анализ человеческого Я // Я и ОНО. М., 1998.
 6. Жижек С. Возвышенный объект идеологии. М., 1999.
 7. Деррида Ж. Голос и феномен. СПб., 1999.

8. *Парментьер Р.* Элементарная теория истины Пирса // Знаковые системы в социальных и когнитивных процессах. Новосибирск, 1990.
9. *Уайтхед А.* Символизм, его смысл и воздействие. Томск, 1999.
10. *Одайник В.* Психология политики. СПб., 1996.
11. *Берн Э.* Игры в которые играют люди. СПб., 1992.
12. *Лозинський О.* Політична аутичність: її вплив на формування державної політики щодо сім'ї та молоді // За ред. С.Д.Максименка. Проблеми загальної та педагогічної психології. Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С.Костюка АПН України, 2001. Т.ІІІ, Ч.4.; *Лозинський О.* Психо-інформаційні аспекти функціонування політичної ідентичності суб'єкта міжнародних відносин // Вісник Львівського університету, Серія міжнародні відносини. Львів, 2002.
13. *Дюмезиль Ж.* Верховные боги индоевропейцев. М., 1986.
14. *Ніцше Ф.* Соч. в 2-х т. М., 1990. Т.2.
15. *Команданте Маркос.* Четверта світова війна розпочалась // "Ї", 2000. № 19.
16. *Цурковський Я.* Інтегральна методика психологічного дослідження спортсменів та її теоретичне обґрунтування. Контрольні психічні процеси та методика їх вивчення у спортсменів // Ученые записки Львовского института физической культуры, 1959. Вип. ІІ.

THE SYMBOL IN THE STRUCTURE OF THE POLITICAL IDENTIFICATION

Oleg Lozyns'kyj

*Ivan Franko National University of Lviv Universytetska St., 1 79000 Lviv Ukraine
filos@franko.lviv.ua*

Archetypical interaction – is a new psychological conception that explains the significance of psychological infantility and unconsciousness in such political phenomena as political identification, identity and provocation.

Key words: archetypical interaction, political identity, identity, symbol, suggestion, semantic mobilization, provocation.

Стаття надійшла до редколегії 03.2001

Прийнята до друку 15.10.2001